

ВІДГУК
офіційного опонента
на дисертаційну роботу Кіцелюк Уляни Михайлівни
«Оцінювання нестабільності соціально-економічного розвитку регіонів»,
що подана на здобуття ступеня доктора філософії
в галузі знань 05 «Соціальні та поведінкові науки»
за спеціальністю 051 «Економіка»

1. Актуальність теми дослідження. Як засвідчує світовий досвід, посилення соціально-економічної диференціації регіонів негативно позначається як на ефективності функціонування регіональної економіки, так і на соціально-економічному становищі населення. Асиметрія процесів розвитку регіональних соціально-економічних систем, і, відповідно, регіональна диференціація стають просторовим відображенням зростаючої економічної і соціальної диференціації. Дослідження питань сутності регіональної диференціації в умовах нестабільного середовища та адміністративно-територіальної реформи, є вкрай важливими та затребуваними, оскільки потрібно обґрунтувати формування незалежних економічних систем на рівні територіальних громад, що мають використовувати свої трудові, матеріальні, соціальні та організаційні ресурси в умовах нестабільності.

В сучасних економічних реаліях особливо важливою є задача вибору дієвих важелів забезпечення процесів формування та актуалізації конкурентних переваг регіонів в умовах нестабільного середовища.

На даний час в науковій літературі можна знайти як концептуальні, так і формалізовані підходи до вирішення задачі формування та оптимізації розвитку регіональних соціально-економічних систем. В цьому контексті особливу увагу слід звернути на дослідження питань оцінки, аналізу та прогнозування за допомогою моделей територіального оптимуму економічного зростання регіонів.

Тому в таких умовах вкрай необхідним є проведення наукових досліджень щодо підвищення ефективності управління регіональним соціально-економічним розвитком із застосуванням прикладних методик системного аналізу та

економіко-математичного моделювання. Все це і визначає актуальність проведеного Кіцелюк У.М. дослідження.

Актуальність роботи підтверджується і тим, що проведене дослідження виконане у відповідності з планом науково-дослідних робіт Прикарпатського національного університету імені Василя Стефаника і є частиною комплексних тем:

«Моделювання процесів управління в соціально-економічних системах» (номер державної реєстрації 0113U005083), в рамках якої автором запропоновано методологію оцінювання просторових аспектів соціально-економічного зростання регіонів;

«Розробка організаційно-економічного механізму удосконалення виробничо-господарських структур регіону» (номер державної реєстрації 0111U000875) автором розроблено моделі територіального оптимуму економічного зростання регіонів, здійснено аналіз впливу територіального капіталу на моделі економічного розвитку регіонів.

Метою дослідження, проведеного Кіцелюк У.М. є розроблення теоретико-методичного забезпечення та практичного інструментарію оцінювання нестабільності соціально-економічного розвитку регіонів та моделювання просторових аспектів соціально-економічного зростання регіонів України.

Для досягнення поставленої мети дисертаційної роботи, здобувачем було розв'язано такі завдання:

дослідити теоретичні положення стабільності та нестабільності динаміки економічного розвитку в контексті теорії еволюції систем та теорії економічного зростання;

визначити динамічні фактори економічного зростання та розвитку регіонів;

дослідити політику регіонального розвитку в умовах стабільної та нестабільної динаміки;

дослідити тенденції соціально-економічного розвитку регіонів в умовах нестабільного середовища;

провести аналіз взаємозв'язку між регіональними економічними системами та національною економікою;

провести оцінювання територіалізації політики розвитку регіонів та їх диференціація в умовах нестабільності;

узагальнити інструментарій оцінювання просторових аспектів соціально-економічного зростання регіонів;

розробити моделі територіального оптимуму економічного зростання регіонів;

запропонувати систему підтримки прийняття рішень щодо впливу територіального капіталу на моделі економічного розвитку регіонів.

2. Новизна наукових результатів, отриманих в дисертації. Вивчення дисертації дозволило ідентифікувати низку наукових результатів, котрі в комплексі дають змогу робити висновки про внесок здобувача в розвиток обраного напрямку досліджень. Зокрема,

удосконалено:

концепцію територіальної згуртованості, яка враховує внесок територіальних факторів в процеси економічного зростання, включає конкретні просторові цілі в політику розвитку і підвищує ефективність політики зростання та розвитку з урахуванням територіальної перспективи повинна також містити категорію території як окремого фактора виробництва та/або визначальних чинників технологічного прогресу;

модель територіального оптимуму, яка характеризує територіальну корисність та забезпечує функціонування територіальної згуртованості, надаючи їй утилітарного характеру. При цьому територіальний оптимум досягається шляхом максимізації продукту всіх функціональних зон регіону на очікуваному рівні територіальної корисності;

методичний підхід щодо оцінки впливу територіального капіталу на соціально-економічний розвиток регіонів як поєднання аналізу матеріальних і нематеріальних факторів, взаємозалежностей, пов'язаних з комерціалізацією та факторів децентралізації. Пропонована новація дозволить здійснювати системний

моніторинг соціально-економічного становища регіонів із врахування факторів територіального капіталу в умовах децентралізації фінансових ресурсів, отримувати комплексну інформацію про показники соціально-економічного становища регіонів та розробляти пропозиції до стратегічних регіональних програм розвитку, спрямованих на усунення негативних тенденцій та явищ в соціально-економічному розвитку регіонів;

знайшли подальший розвиток:

інструментарій оцінки впливу територіального капіталу, який формує унікальність кожного регіону з точки зору просторової структури та потенціалу соціально-економічних факторів, що стимулюють його розвиток, адаптуючи оцінку джерел територіального капіталу на моделі економічного розвитку регіонів визначено проблематику оцінки людського капіталу;

напрями державного регулювання, спрямованого на досягнення очікуваної територіальної корисності та підвищення соціально-економічного рівня розвитку регіонів в аспекті зміцнення поліцентричної структури поселень в регіоні.

3. Ступінь обґрунтованості положень, висновків та пропозицій. Подана до захисту дисертаційна робота Кіцелюк У.М. є завершеним результатом удосконалення існуючих та розробки нових підходів до формування та підвищення ефективності механізмів управління соціально-економічним розвитком регіонів України на основі застосування як загальнонаукових методів, так і прикладного економіко-математичного інструментарію оптимізації процесів регіонального розвитку. Адекватна сучасним практичним запитам постановка задачі формування та оптимізації механізмів управління соціально-економічним розвитком регіону, а також обрання відповідних методів їх вирішення дозволили отримати значимі як з точки зору науки, так і з точки зору практики результати. Отримані дисертантом результати дослідження ґрунтуються на вивченні передової світової та вітчизняної практики розробки рекомендацій до проведення дослідження тенденцій соціально-економічного розвитку регіонів України за напрямками аналізування тенденцій соціальної та економічної нестабільності за регіонами України.

Основні положення, які виносяться на захист, було отримано завдяки своєчасному використанню можливостей економіко-математичного моделювання та методів економічного аналізу. Достовірність та об'єктивність отриманих результатів підтверджується публікаціями в наукових фахових виданнях, апробацією на наукових конференціях, а також впровадженням основних результатів дослідження в роботу відповідних організацій.

Інформаційною базою дослідження є статистичні дані Державної служби статистики України, Міністерства регіонального розвитку, будівництва та житлово-комунального господарства України, Міністерства охорони здоров'я України, матеріали періодичних видань та засобів масової інформації, ресурси мережі Інтернет.

Таким чином, наукові положення, висновки і рекомендації, які наведені в дисертаційній роботі Кіцелюк У.М., мають достатній рівень обґрунтованості.

4. Стиль викладення дисертації. Робота, яка подана до розгляду, характеризується науковим стилем та логічністю викладення як теоретичних положень, так і практичних аспектів результатів досліджень. В дисертації автор аргументовано розкриває положення та результати, що характеризують наукову новизну.

Текст дисертації викладено грамотно, з дотриманням вимог, що висуваються до дисертацій доктора філософії. Назва дисертації повністю відповідає її змісту.

5. Оцінка публікацій. Основні положення дисертації опубліковано в 8 наукових праць, зокрема: 6 статей у наукових фахових виданнях України, 1 стаття у виданнях іноземних держав та 1 публікація за матеріалами конференцій. Загальний обсяг публікацій становить 4,33 ум. друк. арк., особисто здобувачу належить 4,22 ум. друк. арк.

Кількість наукових статей та їх обсяг відповідають вимогам, що стосуються основного змісту дисертацій на здобуття ступеня доктора філософії.

6. Відповідність дисертації встановленим вимогам. Подана на розгляд дисертація Кіцелюк У.М. містить усі необхідні структурні елементи та включає вступ, три розділи, висновки, список використаних джерел із 248 найменувань і

12 додатків на 13 сторінках.

Дисертаційна робота складається зі вступу, трьох розділів, висновків, викладених на 198 сторінках друкованого тексту. Матеріали дисертації містять 12 таблиць, 25 рисунків, з яких 2 рисунки на 2 повних сторінках та 2 таблиці на 2 повних сторінках.

Дисертація викладена та оформлена з дотриманням вимог, що висуваються до дисертацій доктора філософії. Порухень академічної доброчесності не виявлено

7. Теоретичне та практичне значення результатів дослідження. З теоретичної точки зору цінність представляють наступні результати роботи:

- удосконалені теоретичні основи дослідження сутності дефініцій «економічний розвиток» та «економічне зростання», що дозволило встановити необхідність врахування обумовленості даних понять в контексті еволюційної економічної теорії із домінантною характеристикою саме кількісних та якісних змін соціально-економічної системи в довготерміновому періоді, що дозволило якісно по новому сформувати компонентну структуру даних понять;

- розвинутий методичний підхід щодо оцінки впливу територіального капіталу на соціально-економічний розвиток регіонів як поєднання аналізу матеріальних і нематеріальних факторів, взаємозалежностей, пов'язаних з комерціалізацією та факторів децентралізації, яка дозволить здійснювати системний моніторинг соціально-економічного становища регіонів із врахування факторів територіального капіталу в умовах децентралізації фінансових ресурсів, отримувати комплексну інформацію про показники соціально-економічного становища регіонів та загалом розробляти пропозиції з комплексу типових рішень та стратегічних регіональних програм розвитку.

Практична цінність результатів дослідження полягає в тому, що основні положення викладені автором дисертації доведено до рівня методичних розробок і прикладних рекомендацій щодо підвищення ефективності і обґрунтованості науково-прикладних положень щодо оцінювання та прогнозування нестабільності соціально-економічного розвитку регіонів. Отримані результати апробовані в

практиці управління на державному, регіональному та місцевому рівнях, що підтверджено відповідними документами.

До кола потенційно зацікавлених в результатах подібних досліджень суб'єктів слід віднести як органи центральної влади і місцевого самоврядування, так і міжнародні консалтингові компанії.

8. Дискусійні положення та зауваження до дисертації. Зважаючи на отримані позитивні результати, треба відмітити наступні зауваження:

1. здобувачу слід більше уваги приділити висвітленню результатів досліджень нерівномірності соціально-економічного розвитку, проведених вітчизняними вченими. В п. 1.1 детально проаналізовано здобутки західних вчених в даній проблематиці. В той же час практично відсутній опис суті та результатів досліджень даних питань вітчизняними науковцями та вченими з пострадянського простору;

2. в п. 2.1 «Дослідження тенденцій соціально-економічного розвитку регіонів в умовах нестабільного середовища» здобувачем фактично проведено аналіз показників соціального розвитку регіонів України. В той же час, показники економічної складової розвитку залишилися поза увагою автора. Крім того, автору слід аргументувати, яким чином наведені на с. 99-100 показники здатні охарактеризувати тенденції соціальної нестабільності в регіонах України. Слід вказати також, що автор розуміє під соціальною нестабільністю і як її пропонує кількісно вимірювати;

3. з тексту дисертації залишається незрозумілим, яким чином показник ВРПІ здатний характеризувати «динаміку та обсяги структурних зрушень в економіці регіону» (с. 121);

4. поза увагою здобувача залишились практичні аспекти застосування моделей територіального оптимуму економічного зростання регіонів (п. 3.2). Зокрема, залишається незрозумілим, які обсяги збільшення капітальних інвестицій на реалізацію відповідних соціально-економічних проектів здатні викликати зростання привабливості та агломераційного ефекту (с. 174-175). Також залишається відкритим питання: за допомогою яких моделей кількісно

було оцінено відповідний ефект;

5. в дисертації доцільно вказати яким чином модель оцінювання впливу територіального капіталу на соціально-економічний розвиток регіонів (п. 3.3, с. 192) дозволяє визначити потенційну доступність населення до користування різними видами доріг; потенційний залізничний доступ до населення; потенційний доступ до лікарів; синтетичний показник частки природоохоронних територій; відсоток дорослих з вищою освітою як міра людського капіталу тощо.

9. Висновок по дисертації.

Дисертація Кіцелюк У.М. на тему «Оцінювання нестабільності соціально-економічного розвитку регіонів» відповідає вимогам пп. 9-18 «Порядку проведення експерименту з присудження ступеня доктора філософії», затвердженого Постановою Кабінету Міністрів України від 06.03.2019 р. № 167, а її автор заслуговує на присудження ступеня доктора філософії в галузі знань 05 «Соціальні та поведінкові науки» за спеціальністю 051 «Економіка».

Офіційний опонент:

Завідувач кафедри менеджменту

і публічного адміністрування

Національного фармацевтичного університету,

доктор економічних наук, професор

О. В. Козирєва

Людмила О.В. Козирєва
завідувач
кафедри менеджменту
і публічного адміністрування
Національного фармацевтичного університету

